

Германия,
Университет
„Хумболт“ –
Берлин

Humboldt-Universität zu Berlin
Institut für Slawistik
Unter den Linden 6
10099 Berlin
DEUTSCHLAND

Димитър Пеев:

ЛЕКТОРЪТ
НЕ Е ПРОСТО УЧИТЕЛ
ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК,
ТОЙ Е ВИЗИОНЕР

Гл. ас. Димитър Пеев, лектор по български език, литература и култура в Института по славистика към Хумболтовия университет, Берлин, Германия, е преподавател по старобългарски език и история на българския език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

– Г-н Пеев, представете университета, в който сте лектор.

– Хумболтовият университет е основан преди повече от 200 години от пруския крал Фридрих Вилхелм III по инициатива на големия немски филолог езиковед, философ и държавник Вилхелм фон Хумболт. До 1946 той носи името на своя основател – Фридрих Вилхелм (Friedrich Wilhelm Universität), а през 1949 е преименуван на Хумболтов университет (Humboldt Universität zu Berlin). С основаването си той отваря нова страница в развитието на университетското образование в Европа. За пръв път зад стените на Хумболтовия университет е направена живата връзка между научното изследване и обучението на студенти – нещо, което и досега е норма във висшето образование в световен мащаб. През годините Университетът остава сред най-реномираните висши училища на Германия и в момента е сред 10 най-елитни немски университета. Бегло доказателство за това е фактът, че 29 Нобелови лауреати са получили своето образование в берлинската Алма матер. Институтът по славистика, и в частност направление „Българистика“, също не са изключение от правилото. През социалистическия период Институтът развива основно русистика, но именно в този период в него започва научния си път и се утвърждава като езиковед такъв виден българист и славист като Карл Гутшмит. Съдбата и научните дирения на изключителния преводач и познавач на българската литература и култура Норберт Рандов също са свързани с Хумболтовия университет. И в момента Институтът по славистика е едно от малкото места в Германия, където студентите могат да специализират в областта на българския език, литература и култура.

– От кои факултети и от кои специалности са Вашите студенти?

– Най-различни – филолози, културолози, юристи, икономисти, спортисти. Всъщност става дума за по един или двама студенти от специалност, понякога и от други вузове. В Германия системата е по-либерална – позволява на студентите да записват курсове и извън университета, в който учат. Освен студенти има и хора, отдавна завършили висшето си образование, но по една или друга причина желаещи да изучават български език.

– Вашата професионална и лична мотивация да преподавате български език в чужбина?

– Политическото и икономическото обединяване на европейските държави постави нови предизвикателства пред културния обмен и репрезентацията на т.нар. малки народи. В отговор на тези предизвикателства професионалната мисия на лекторите (и моята в частност) аз възприемам като представяне на българския език и култура като неотменна част от културно-историческото минало и настояще на Европа.

– Кое привлича съвременния чуждестранен студент към изучаването на български език? Емоционална или прагматична е неговата водеща мотивация?

– Въпросът за идентичността, стоящ пред съвременните млади хора, често включва опит за интегриране на множество национални корени и произход. Част от студентите ни са с български произход (второ, трето поколение, родени извън България), други са водени от лични и емоционални мотиви, трети са с чисто научен подход, но всички те, бидейки верни на съвременето, не пренебрегват прагматичната страна и евентуалните ползи от владеење на професионално ниво на един от редките езици на Европа.

– Как „стои“ към днешна дата лекторатът по български език в сравнение с лекторатите по други славянски езици?

– В резултат на изграждането и поддържането на единна стратегия за висшето образование в Европа положението на т.нар. малки езици (където попадаме и ние) може да се окаже като не особено благоприятно. В този контекст грижата за отстояването на достойното място на българския език и култура би следвало да е основен приоритет на българската държава. Естествено, славистичната и в частност българистичната колегия също работи в това направление – например преди близо две години към Института беше открита най-голямата специализирана българистична библиотека в Европа, носеща името на именития преводач и редактор за българското слово в Германия проф. Норберт Рандов. Тя обединява личните библиотеки на трима именити българисти – тази на самия Н. Рандов, на проф. Карл Гутшмит и на големия изследовател на българското Възраждане и паисиевед проф. Илия Тодоров. На страниците на в. „Аз Буки“, бр. 25 от 20 – 26 юни 2013 г., е публикувано обширно интервю с проф. Кристиан Фос – ръководител на направление „Южнославянски езици и литератури“, посветено изцяло на тази уникална по рода си библиотека. Благодарение на неговите усилия става факт конституирането на сбирката. Подобни усилия обаче не могат да изведат българистиката и българския език от сянката на т.нар. малки езици. Нужни са повече специалисти, устойчивост и силна институционална подкрепа.

– Поддържате ли професионални отношения с други лектори по български език? Смятате ли, че е необходимо да има център за подготовка на лектори по български език и култура и за създаване на специално разработени методики за нуждите на лекторатите?

– Естествено, лични професионални контакти поддържа всеки, това е част от професията ни. Това е най-бързият начин да получиш актуална информация или да решиш конкретен проблем. Това обаче са практически решения, породени от конкретни нужди. За да има устойчивост и адекватен

поглед към общото състояние и актуалните проблеми на лекторатите, не би било зле да има регулярни срещи-форуми, където да се гради една по-цялостна визия за българския език в условията на обединена Европа. По повод на втория Ви въпрос, нека не забравяме, че автономията на вузовете в която и да било държава – членка на ЕС, не предполага централизирано управление отвън на интегрирани университетски структури, т.е. създаването на подобен център би довело до конфликт на интереси. А подобен конфликт не би бил от полза за никого – нито за лекторатите, нито за университетите, нито за Министерството, още повече за добрия имидж на българския език и култура в Европа. Това, от което със сигурност има нужда обаче, е по-гъвкава и ефективна система за снабдяване на лекторатите с необходимите учебни пособия и помощни материали.

– Поддържа ли лекторатът връзки с български държавни и културни институции (посолство, представителство, културен институт, училища...)? А с представители на българската общност?

– Естествено, ако няма партньорство – няма развитие. Специализираната българистична библиотека „Норберт Рандов“ е част от партньорската мрежа по проект „Виртуална библиотека „Иван Шишманов“. Българската литература в превод“ (www.bglit.org). Тя е от огромно значение за изследването на рецепцията на българската литература в Западна Европа. Бих искал също така да отбележа, че чрез този проект една част от библиотечния фонд е достъпна и онлайн. Освен това инициативите на българския културен център в Берлин са един от основните начини за нетуъркинг. Да не говорим, че за отделни студенти това са първите реални срещи с България. Чрез посолството ни се осъществяват летните езикови курсове и специализации на нашите студенти. Със съвместните усилия на българския културен аташе Виолета Караиванова и директора на културния ни център Панчо Чернев организираме в момента изложба за българската книжнина през вековете. Планираме и други инициативи, но те все още са в проект.

– Има ли стереотипи по отношение на българския език и култура? Какво знаят Вашите студенти и колегите Ви за българския език и култура?

– Това е интересен и нееднозначен въпрос. Всичко зависи от това в каква среда се движите. Сред професионалните университетски среди не бих казал, че има стереотипи по отношение на българския език и култура. Напротив, те се радват на респект и уважение. Не такова е положението обаче извън стените на университета. Първите асоциативни връзки, които се правят след произнасянето на думата „България“, са корупция, проблеми с български малцинствени групи, най-бедната страна в ЕС и др. под. Това всъщност са факти от официалните статистики. За радост, те не оказват влияние на нашите студенти, най-малкото защото човек не търква с негативни нагласи да учи един език. Точно обратното, студентите ни са с идеята да

работят за положителния имидж на България и това обикновено започва с борбата срещу тези образи на страната ни.

– Има ли специфични изисквания към лектора българист зад граница в зависимост от страната, в която преподава? Какво включва подготовката на един лектор преди заминаването му в страната домакин?

– Да, определено има. Лекторът трябва да има визия и подход. Лекторатът не е нещо, за което човек може да се подготви с едно-, дву- или три-месечен курс за лектори. Лекторът не е просто учител по български. Той има изключително отговорната и дипломатична задача да усети и разбере мотивацията на всеки един от студентите си и да отговори на когнитивните му потребности, да му открие още непознатите страни на България и да поддържа и увеличава интереса у него. От друга страна, лекторът трябва да представява адекватно България, българския език и българската култура в един изключително широк мултикултурен контекст, без да преувеличава плюсовете и без да омаловажава минусите ѝ. Зад тези неща стои целият професионален опит на един университетски преподавател. Като оставим настрана преподавателските умения, които той по условие би трябвало да има, това са дългогодишната работа в различни сфери на българската култура, доброто познаване на българската история, на съвременния културен и политически живот и не на последно място – доброто познаване на езика и на страната, в която е лектор. Казано накратко, той трябва да бъде визионер.

– Разкажете за конкретни инициативи и събития, проведени в рамките на лектората.

– Вече споменах за изложбата, която организираме съвместно с колежите от Софийския университет, посолството и културния център. Засега няма да споменавам повече подробности, тъй като съществуват още много неизвестни, но откриването ѝ е планирано за есента на 2014 г. Освен това през зимния семестър в рамките на лектората беше организиран цикъл прожекции на съвременни български филми, създадени след падането на комунистическия режим у нас, който предизвика силен интерес както сред студентите, така и сред представители на българската общност в Берлин. В момента организирам публична лекция по проблемите на българската история и култура по времето на цар Симеон. Наш гост ще бъде проф. Анна-Мария Тотоманова, която ще разкаже за най-новите си открития в тази област.

– Чувствате ли се културен посланик на България? Какви са според Вас функциите на лекторатите?

– Да, в известен смисъл. Лекторът провежда културната политика на страната ни сред младите хора на Европа, а както е известно, те са бъдещето. Това е всъщност и голямата отговорност, която носи лекторът.

– Какво конкретно може да направи държавата, за да подпомогне работата на българските лекторати зад граница? Как виждате бъдещето на лекторатите? Дайте своите предложения.

– За страни като нашата (малки страни) лекторатите са от жизнено важно значение. След падането на желязната завеса България постепенно взе да губи привлекателния си образ на извор и ключ към славянството, съответно значително спадна и интересът към страната ни. Резултат от това е закриването на редица славистични катедри, респ. на редица българистични академични позиции в Германия и не само. Приемането ни в ЕС не породило буря от интерес към българския език и култура, но пък чрез европейските програми подпомогна, от една страна, развитието на културната ни политика и стратегиите за опазването на българското културно наследство, а от друга – създаде нови икономически връзки между България и останалите държави членки. Тази нова ситуация измести фокуса на българистичните изследвания от строго научната сфера към прагматично-приложната. С други думи, ако преди интересът към страната ни беше част от външната политика на съответната държава, то сега той е съвкупност от отделни, често разнородни, частни интереси. В тази ситуация дали ще се знае за страната ни навън и какво ще се знае, зависи изключително от нас, а поддържането на адекватен имидж и провеждането на релевантна културна политика сред подрастващото поколение европейци са невъзможни без институционална поддръжка на всички равнища. Какво бих могъл да кажа по повод на конкретните предложения? Някакви „сламки“ споменах по-горе в нашия разговор, но големите идеи, които променят нагласите на хората, не се раждат пред белия лист. Те трябва да бъдат резултат от професионална дискусия, експертна оценка на различни равнища, стратегическо планиране за устойчиво развитие и последователно и дългосрочно провеждане на така формираната ни езикова политика в широките рамки на ЕС. Това, разбира се, изисква време, но всъщност това е, от което наистина имаме нужда.